

Eduard Venda

Feldveber
1884 – 1967

«Mineviku vahel,
kus on meie mälestused,
ja tuleviku vahel,
kus on meie lootused,
on olevik,
kus on meie

kohustused . . .»
(Lacordaire)

Osula kodukandipäeval läinud aasta 28. augustil avati Hilda Iheri eestvedamisel mälestusmärk vanale kooliõpetajale, seltskonnategelasele Märt Mossinile. Siis tekkiski Eduard Venda (Feldveberi) kunagistel õpilastel mõte püstitada Urvaste kalmistule mälestusmärk omagi õpetaja meenutuseks.

Saadeti välja 215 kirja. Rahvas hakkas aktiivselt mälestussamba tarvis raha annetama. Palusime saata ka mälestusi kauaaegsest koolijuhatajast, rangest matemaatikaõpetajast, seltsitegelasest ja kultuurielu juhust. Kahjuks kogunes aga mälestusi vähe. Tänu Elmar Mandeli Värskast saadetud sisukatele kirjadele saime palju materjali uurimistööks Ed. Venda kohta. Aitäh ka Koidula Iherile, kes kirjutas meile «külmal maal» elatud aastatest. Irene Arus ja Elfnoore Lehter kirjutasid huvipakkuvaid tähelepanekuid oma kooliaastatest. Palju aitasid meie kodu-uurimusliku töö valmimisele kaasa ka kodu-uurijad Hilda Iher ja Karl Turvas Antslast. Viimase käest saime Eduard Venda sugulaste aadressid.

Materjali kooli kohta hankisime ka Tallinnast Riiklikust Ajaloo Keskarhiivist ja Urvaste koguduse kroonikatest.

NUOD AGA LÄHEMALT EDUARD VENDAST. Eduard Jakobi poeg Feldveber sündis 29. jaanuaril 1884. a. Valgamaal Kavershofi (Kaagjärve) mõisas. Huvitav on märkida, et tema lapsepõlvkodu lähedal paiknes Vendamägi. Arvatavasti seetõttu võttiski ta endale nime eestistamise aegu perekonnanimeks Venda.

Feldveberite peres kasvas kolm poissi ja üks tüdruk. Leeris käis Ed. Feldveber 1901. a. Valgas. 1914. a. abiellus ta Emilie-Marie Trageliga, kes aga suri 1929. a. — kolm aastat pärast Osulasse elama asumist.

1914. aastal poliitilise olukorra teravnedes algas kaebuste vool pastoreile, mõisakomanikkude ja õpetajategi vastu. Mitmed neist saadeti elama sisekubermangudesse. Teiste hulgas saadeti ära ka Urvaste kooliõpetaja Feldveber. Kehva tervise tõttu lasti ta aga varsti vabaks.

Ed. Feldveber oli 1926. a. suvel valitud valla volikogu koosolekul Sõmerpalu 6klassilise algkooli õpetajaks-juhatajaks. Koolijuhataja oli hea kõnemees, pakkus pidudel elevust, viis läbi ka leina kombetalitusi jne.

«Ed. Venda oli avara silmaringiga ja kõrge eruditsiooniga koolimees.» Sellise hinnangu annab koolijuhatajale Põlvas elav Elmar Lanno (sünd. 1902), kes töötas Osulas muusikaõpetajana aastatel 1934—1938.

Venda-aegsed õpetajad olid Paul ja Selma Mitt, Julie Vaher, Adele Jakobson, Elfriide Kostabi, Leonhard Pöder, Alu Ots, Erna Matteus jt.

Sõmerpalu valla algkooli 150. aastapäeva ja uue koolimaja 10. juubelipidustused 1935. aastal korraldati Ed. Venda organiseerimisel. Pärast aktust toimus jumalateenistus, seejärel oli koolijuhataja kõne, laulsid õpilaskoor ning sega- ja meeskoor. Ohtul kanti ette koolijuhataja lavastatud külakomöödia «Maarahva lunastamine».

Osula tööaastad jäävad Ed. Venda hilisesse keskikka. Uus koolimaja oli Osulas just valmis saanud, tema tuli siia koolijuhatajaks aasta pärast. Ümbruse kujundamine, marja- ja õunaaija rajamine jäi just Ed. Venda kanda. Vilistlased meenutavad teda kui töökat, täpset ja korda armastavat inimest. Mis puutub matemaatika tundidesse, siis siin pandi kauaaegse õpetaja kannatus tema õpilaste sõnutsi proovile.

Vilistlased meenutavad sedagi, et oma elu ohtu seades päästis Ed. Venda 1944. a. augustis koolimaja õhkulaskmisest. Lahkuvad sakslased olid koolimaja mineerinud. Ed. Venda suutis õhkimisjuhtmed läbi lõigata.

Sõja lõpuga ei saanud aga oodatud rahulikku elu Ed. Vendale. Kauaaegsele koolimeistrile määrati 10 aastat vanglakaristust. Perini laagris olevat ta muu kõrval ka velskrikohuseid täitnud. Tagasi tulles oli koolimehe tervis murtud, mitte aga vaimujõud.

Vanaduspäevad veetis Ed. Venda Valgamaal sugulaste juures. Kooli 180. aastapäeva pidustuste ettevalmistamisel pöörduti tema poole. H. Kuklane, kes oli kooli direktor 60ndatel aastatel, kirjutab: «Ta oli haiglane, armastas voodis lesida, kuulumine oli nõrgaks jäänud. Ent kooliasju tuli meelde veel vanuigigi.»

1967. a. suvel Ed. Venda suri. Ta maeti Urvaste kalmistule.

Täna, 3. juunil mälestatakse Urvastes Ed. Vendat. Avatakse hauakivi tema kalmul. Hauakivi on valmistanud kunstnik L. Paluteder. Oodatakse kõiki neid, kes toetasid koolijuhataja mälestuse jäädvustamise mõtet, samuti kõiki tema kunagisi õpilasi.

ANNIKA PARMAN,
Osula Kooli IX klassi
õpilane

Eduard Venda abikaasa Emiliega.